

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ПРИ ПЕРЕДАЧІ ПОДАРУНКІВ ДО СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мулик О. Р.

*аспірант Науково-дослідного
інституту публічного права
м. Київ, Україна*

Правовий режим воєнного стану, запроваджений в Україні від 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, вимагає динамічного розвитку вітчизняного законодавства. Головною метою змін у правовому забезпеченні різних сфер суспільного життя має бути максимальне сприяння силам сектору безпеки і оборони України. Разом із тим, необхідно пам'ятати, що деякі суспільні проблеми функціонування держави в умовах воєнного стану можуть посилюватись і діяти не на користь досягнення перемоги, а відтак потребують більш жорстких заходів щодо їх запобігання та протидії ним. Однією з таких проблем виступає безпосередньо корупція.

У 2022 році, незважаючи на російське вторгнення, Україна показала кращий, ніж у попередньому році, результат щодо Індексу запобігання корупції, який оцінюється міжнародною організацією Transparency Internatioanl [1]. Однак, слід зазначити, що антикорупційне законодавство в Україні у період дії режиму воєнного стану зазнало окремих послаблень. Так, відповідно до Закону України від 8 липня 2022 року № 2381-IX «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2381) були скасовані деякі обов'язкові вимоги щодо процедури одержання чиновниками подарунків, зокрема грошових, та їх декларування [2]. Згідно із Законом № 2381, вимога щодо відповідності подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність та обмеження щодо вартості подарунків не поширюються на такі дії:

– одержання грошових коштів (за умови, якщо вони в повному обсязі були використані для підтримки Збройних Сил України (ЗСУ) та/або для гуманітарної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії шляхом переказів на спеціальні рахунки, здійснення благодійної діяльності чи закупівлі товарів для їх подальшої передачі для потреб ЗСУ та інших військових, правоохоронних або

розвідувальних формувань, утворених відповідно до законодавства України);

– одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товарів (за умови їх подальшої передачі до ЗСУ та інших, утворених у відповідності до чинного законодавства, формувань або за умови надання товарів у якості благодійної допомоги постраждалим внаслідок воєнних дій);

– одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, особами, які фактично проживають на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або особами, які були змушені залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації (загрози тимчасової окупації), ведення (загрози ведення) бойових дій: 1) послуг із проживання чи розміщення; 2) транспортних послуг чи послуг із перевезення у зв'язку із зміною місця фактичного проживання та/або з поверненням до місця проживання; медичних послуг; 3) лікарських засобів; 4) товарів, робіт або послуг, визнаних гуманітарною допомогою (за винятком транспортних засобів, інших самохідних машин і механізмів, крім легкових автомобілів, спеціально обладнаних для перевезення осіб з інвалідністю та переданих особам з інвалідністю) [2].

Також встановлено, що в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, звітний період якої повністю або частково припадає на період дії воєнного стану, не зазначаються відомості щодо об'єктів декларування, передбачених пунктом 2³ цього розділу (*тобто об'єкти, зазначені вище – авт.*), а також щодо матеріальної допомоги, передбаченої законодавством іноземної держави (крім держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором), виплаченої за рахунок коштів іноземної держави (крім держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором) або міжнародної організації [2].

Таким чином, законодавець послабив на період дії воєнного стану деякі обмеження щодо одержання подарунків та їх декларування. З одного боку, таке послаблення викликане умовами воєнного стану, і передача подарунків на підтримку сил сектору безпеки та оборони України може сприяти зміцненню обороноздатності країни та успішному виконанню покладених на них завдань із захисту держави. З іншого боку, послаблення антикорупційного законодавства, на нашу думку, викликає низку проблемних питань, які необхідно вирішити.

Перш за все, порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – це пов'язане з корупцією адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачене статтею 172⁵

Кодексу України про адміністративні правопорушення) [3]. Якщо ж подарунок надається за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто надає подарунок, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням влади чи службового становища, та якщо сума грошових коштів або вартість подарунка в сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, мова йде про отримання неправомірної вигоди, тобто про кримінальне правопорушення, передбачене статтею 368 Кримінального Кодексу України [4].

Фактично, законодавець дозволяє особам, які вчинили ці правопорушення, передати отримані подарунки чи кошти на потреби безпеки та оборони України замість притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності. Але варто пам'ятати, що при отриманні посадовими особами подарунків мова йде, як правило, про прийняття рішення на користь особи, що такий подарунок дарує, тобто про неправомірну вигоду. А це, як слушно зауважив О. А. Лупало, за будь-яких умов є протиправним і тягне за собою відповідальність згідно із законом [5, с. 80]. Скасування ж обов'язкової вимоги щодо декларування подарунків в умовах воєнного стану, на наш погляд, створює для чиновників реальні можливості здійснювати правопорушення, прикриваючись при цьому допомогою армії або благодійною діяльністю.

Отже, існує реальна проблема, яка потребує розв'язання, зокрема і за рахунок удосконалення нормативно-правової бази щодо запобігання корупції. Як зазначає Т. Полтавець, заважаючи на необхідність виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо боротьби з корупцією, необхідно в умовах воєнного стану відновити процес подання електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та поновити фінансовий контроль за їх діяльністю [6, с. 265]. Ми ж пропонуємо посилити взаємодію та «зворотній зв'язок» між силами сектору безпеки і оборони України, які можуть отримувати кошти та матеріальні засоби від посадових осіб, та спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері запобігання корупції. Для цього, на нашу думку, доцільно доповнити прикінцеві положення Закону України «Про запобігання корупції» [7] новим пунктом 2¹¹ наступного змісту:

«2¹¹. Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, добровольчі формування територіальних громад, розвідувальні органи, правоохоронні органи у разі отримання ними грошових коштів або товарів від осіб, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, або від їх близьких родичів, якщо такі грошові кошти або товари були передані з метою виконання умов

пункту 2³ прикінцевих положень цього Закону щодо не поширення вимог відповідності подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність та обмеження щодо вартості подарунків, повинні в обов'язковому порядку доповідати про такі випадки до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з метою з'ясування останніми джерел та обставин походження переданих коштів».

Вважаємо, що таке доповнення антикорупційного законодавства хоча й буде джерелом зайвого навантаження на органи фінансової звітності сил сектору безпеки та оборони України та на спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, однак в умовах тимчасового скасування вимоги щодо подання обов'язкової декларації чиновниками подарунків дозволить підтримувати контроль за джерелами надходження коштів та матеріальних цінностей до осіб, зазначених у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» та своєчасно виявляти випадки одержання неправомірної вигоди.

Література:

1. Індекс сприйняття корупції – 2022. Веб-сайт Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 06.03.2023).

2. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану: Закон України від 8 липня 2022 року № 2381-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20#Text> (дата звернення: 06.03.2023)

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 06.03.2023)

4. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.03.2023)

5. Лупало О. А. Деякі проблеми застосування обмеження щодо одержання подарунків в антикорупційному законодавстві. *Імплементация європейських стандартів запобігання корупції в Україні* : матеріали міжвузівської науково-практичного круглого столу (м. Київ, 22 березня 2019 року). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 76–82.

6. Полтавець Т. В. Заходи щодо вдосконалення антикорупційної політики в Україні в політичній сфері. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8–9 грудня 2022 року). Київ, 2022. С. 262–266.

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 06.03.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-31>

**НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Олійник А. М.

*аспірант кафедри кримінального права і процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Рівень поширення корупції у всіх сферах суспільного життя нині становить загрозу національній безпеці, завдаючи значної шкоди обороноздатності, соціальному та економічному розвитку держави. Наявність агресивної війни проти України та оголошення воєнного стану лише загострили увагу суспільства до зазначених проблем, що вимагає від держави посилення боротьби з корупційними проявами, а значить і подальший розвиток профільного законодавства.

Упродовж останнього десятиріччя Україна зробила суттєвий поступ у напрямку комплексного нормативного регулювання правовідносин у сфері запобігання корупції. Із прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 07.04.2011 року (втратив чинність) [1], а згодом чинного Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [2] (надалі – Закон), було закладено фундаментальну основу для проведення в Україні антикорупційної реформи. З цього часу відбувається динамічний процес формування та безперервного удосконалення системи запобігання корупції, в тому числі у сфері кримінальної відповідальності. Мабуть, жодна інша галузь національного законодавства за доволі незначний історичний період не зазнала такої кількості прийнятих нормативно-правових актів, внесених до змін та доповнень, як це є у нашому випадку.

Слід відзначити, що сучасна антикорупційна парадигма обумовлена об'єктивними чинниками, які пов'язані із активною зовнішньо-політичною діяльністю держави. Передусім, Україна ратифікувала ряд